

Історія

УДК 94(477): 930.1.

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18409216>

**Історіографічний потенціал студентських праць видатних
випускників історико-філологічного факультету університету Св.
Володимира**

Соколова Наталія Дмитрівна,

кандидатка історичних наук,

доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ,

Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5393-8567>

Попова Оксана Борисівна,

кандидатка філософських наук,

доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ,

Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0457-4883>

Олексин Ігор Ярославович,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ,

Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6650-627X>

Прийнято: 13.01.2026 | Опубліковано: 29.01.2026

***Анотація.** Метою дослідження є проведення аналізу студентських наукових робіт видатних випускників історико-філологічного факультету Університету Св. Володимира – М. Владимирського-Буданова, Д. Багалія, Є. Тарле, І. Огієнка. Методологічно стаття базується на принципах історизму, об'єктивізму та системності. В роботі застосовано аналітичний, описовий, порівняльно-історичний методи дослідження. Актуальність даної статті обумовлена впровадженням до наукового обігу низки не опублікованих рукописних творів, що зберігаються в фонді Державного архіву м. Києва. Це дозволило визначитися з науковими інтересами вищезазначених істориків в період студентства, встановити їх рівень фахової підготовки та прослідкувати за впливом наукових керівників на процес становлення їх наукового світогляду. Визначено, що під керівництвом знаних викладачів університету, а саме: В. Антоновича, І. Лучицького, В. Перетця молодими дослідниками були написані наукові роботи, присвячені проблемам української та всесвітньої історії. Частина цих праць (М. Владимирський-Буданов, Є. Тарле) написана на високому науковому рівні, удостоєних медальних нагород або схвальних рецензій наукових керівників. Певні положення кандидатських творів М. Владимирського-Буданова, Є. Тарле, І. Огієнка не втратила своєї актуальності і в наш час. Доведено, що проблематика студентських робіт всіх зазначених молодих дослідників, знайшла продовження в їх наукових розвідках у період професійної діяльності.*

***Ключові слова:** студент, наукова робота, історико-філологічний факультет, Університет Св. Володимира, науковий керівник.*

**Historiographical potential of student works by outstanding graduates
of the history and philology faculty of st. Volodymyr university**

Nataliia Sokolova,

Associate Professor at Social and Humanitarian Disciplines Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
PhD in History, Associate Professor, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5393-8567>

Oksana Popova,

Associate Professor at Social and Humanitarian Disciplines Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
PhD in Philosophy, Associate Professor, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-0457-4883>

Igor Oleksyn,

Associate Professor at Social and Humanitarian Disciplines Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
PhD in Philosophy, Associate Professor, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6650-627X>

***Abstract.** The purpose of the study is to analyse the scientific works of outstanding graduates of the Faculty of History and Philology of St. Vladimir University – M. Vladimirsky-Budanov, D. Bagaliy, E. Tarle, and I. Ogienko. Methodologically, the article is based on the principles of historicism, objectivism, and systematicity. Analytical, descriptive, and comparative-historical research methods were used in the work. The relevance of this article is due to the introduction into scientific circulation of a number of unpublished manuscripts*

stored in the State Archives of Kyiv. The historiographical novelty of the topic lies in the systematisation and comprehensive analysis of previously little-studied student works, the identification of their historiographical potential as sources for studying the formation of historiography, the development of scientific schools and personal views of future historians, and the creation of a new interpretation of the history of university historical education through the prism of the works of outstanding graduates, showing the influence of early works on their further careers and the development of historical science in general. This made it possible to determine the scientific interests of the above-mentioned historians during their student years, establish their level of professional training, and trace the influence of their scientific supervisors on the formation of their scientific worldview. It has been determined that under the guidance of renowned university professors, namely V. Antonovich, I. Luchitsky, and V. Perets, young researchers wrote scientific works devoted to issues of Ukrainian and world history. Some of these works (M. Vladimirsky-Budanov, E. Tarle) were written at a high scientific level and were awarded medals or received favorable reviews from scientific supervisors. Certain provisions of the candidate theses of M. Vladimirsky-Budanov, E. Tarle, and I. Ogienko have not lost their relevance today. It has been proven that the topics of the student works of all these young researchers were continued in their scientific research during their professional careers.

Key words: *student, research paper, Faculty of History and Philology, St. Vladimir University, research supervisor.*

Постановка проблеми. М. Владимирський-Буданов, Д. Багалій, Є. Тарле, І. Огієнко – відомі історики, науковці, громадські діячі. Вчені залишили по собі вагомий науковий доробок у галузях історії права, всесвітньої та української історії. Їх життєвий шлях та професійні надбання неодноразово ставали об'єктом вивчення. Вагома увага дослідників приділялась ґрунтовним

працям вчених, створених у період розквіту наукової діяльності. Та поза увагою сучасних науковців залишились студентські роботи, написані згаданими фахівцями під керівництвом знаних викладачів Університету Св. Володимира – В. Антоновича, І. Лучицького, В. Перетця. В Державному архіві м. Києва зберігається низка студентських праць, які і досі не втратили своєї актуальності й потребують всебічного вивчення і залучення до наукового обігу. Саме аналіз цих творів дозволить визначити рівень фахової підготовки студентів, який надавався на історико-філологічного факультеті в Київському університеті з др. пол. ХІХ ст.

Формування цілей статті. Метою статті є проведення аналізу студентських робіт видатних випускників історико-філологічного факультету Університету Св. Володимира, визначення їх історіографічного потенціалу.

В статті використовуються багатогранний науковий підхід, а саме: принципи історизму, об'єктивізму та системності, що дають змогу розглядати студентські праці у контексті тогочасного рівня розвитку історичної науки; дозволяють визначити реальну наукову вартість робіт на момент їх написання; орієнтують на розгляд студентської наукової творчості як цілісної системи, яка включала навчальний процес, роботу в наукових семінарах та участь у конкурсах на здобуття золотих медалей або кандидатських ступенів. Також, в роботі застосовано аналітичний, описовий, порівняльно-історичний методи дослідження, які є ключовими для зіставлення ранніх тез дослідників із їхніми пізнішими фундаментальними концепціями; порівняння рівня підготовки випускників різних років та вплив конкретних наукових керівників; детального розбору структури, джерельної бази та аргументації студентських творів видатних випускників Університету Св. Володимира.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життєвий шлях, наукова, педагогічна і громадська діяльність М. Владимирського-Буданова, Д. Багалія, Є. Тарле, І. Огієнка цікавила багатьох дослідників. Так, Ю. Шемета та

Н. Деркачова, використовуючи інституційно-діяльнісний підхід, приділяють увагу науково-освітній діяльності відомого історика та правника М. Владимирського-Буданова [1; 2; 3]. Робота Л. Пасічник із застосуванням персоналістично-біографічного підходу, зосереджується на реконструкції життєвого шляху Д. Багалія, де студентський період розглядається лише як одна з хронологічних віх, без глибокого аналізу змісту ранніх наукових робіт вченого [4]. Культурно-просвітницький та бібліотечнознавчий підхід використано в статтях Т. Мяскової та А. Шумілової. Дослідниця Т. Мяскова робить акцент на бібліотечній діяльності історика та прослідковує долю його особистої бібліотеки [5]. Стаття А. Шумілової присвячена бібліографічним покажчикам Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, де представлені наукові твори Дмитра Івановича [6]. Роботи Л. Рєви, І. Тюрменко, Л. Пилипенко та Д. Рященко розкривають основні етапи освітянської та наукової діяльності І. Огієнка [7; 8; 9]. В даних працях присутні згадки про деякі твори, написані в студентські роки та часи підготовки до отримання вченого ступеня, здебільшого кандидатські та магістерські. Зазначені дослідження сучасних українських істориків свідчать, що основна увага приділялась біографічним даним, освітній та науковій діяльності вчених у період активної фахової діяльності. Науковий доробок студентських років потребує всебічного, системного вивчення, осмислення й популяризації в українській історіографії XXI ст.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою української історіографії залишились рукописні розвідки вчених (реферати, курсові, кандидатські), що зберігаються в 16 фонді Державного архіву м. Києва. Вивчення даних праць дозволить визначити коло наукових інтересів вищезгаданих науковців у студентські роки та з'ясувати рівень їх фахової підготовки під час навчання в університеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. В 1860 р. студентом історико-філологічного факультету Університету Св. Володимира стає М. Владимирський-Буданов – один із засновників Київської історико-юридичної школи, який присвятив своє життя викладацькій діяльності в рідній alma mater на посаді ординарного професора кафедри історії руського права. Саме Михайло Флегонтович став автором однієї з фундаментальних праць, присвячених історії Київського університету [10].

М. Владимирському-Буданову не пощастило навчатися на факультеті у складний для нього час, коли університет залишили В. Шульгін, П. Павлов. Юнак починає паралельно слухати лекції викладачів юридичного факультету, а саме: К. Мітюкова, В. Незабитовського, М. Іванишева. Популярність у суспільстві слов'янофільських ідей, які поділялись науково-викладацьким складом університету, справили на майбутнього історика певний вплив. Про це свідчить той факт, що саме Михайло Флегонтович стане ініціатором створення Слов'янської бібліотеки св. Кирила та Мефодія, фонди якої планувалось поповнювати за рахунок допомоги відомих слов'янофілів: славіста В. Срезневського та письменника І. Аксакова. В. Владимирський-Буданов особисто до них звертався з проханням допомогти у закупівлі книжок за низькою ціною [11, с. 78-79]. Одночасна фахова підготовка на історико-філологічному та юридичному факультетах Університету Св. Володимира вплинула на формування поглядів Володимира Флегонтовича, який в подальшому перетвориться на одного з найкращих фахівців в галузі історії права.

В 16 фонді Державного архіву м. Києва зберігаються рукописні студентські твори вченого. В 1863 р. юнак під керівництвом професора О. Ставровського підготував роботу на тему: «Введення в історію ХІХ століття Г. Гервінуса» для звільнення від сплати за слухання лекцій у першому півріччі 1863-1864 навчального року, що отримала позитивну оцінку від

рецензента. Дана робота складається з двох частин, які фактично не поєднуються між собою. Перша частина «Юнацькі пісні болгар» представляють собою роботу літературно-історичного характеру, де автор аналізує зміст окремих пісень, розміщених в збірнику. Друга частина під назвою «Відділ особливий» – історії романських народів з XVI ст. Аналіз тексту роботи доводить, що це два самостійні твори.

В «Юнацьких піснях» студент наголошує на важливості дослідження усної народної творчості, відзначає, що в росіян традиція вивчення народних творів зародилась дуже пізно [12, арк. 2 зв.-3]. Зацікавленість продуктами народної культури, на думку студента, найбільш активно проявляється у народів, які лише почали своє формування, так званих «нових народів», до яких відносяться і болгари [12, арк. 2 зв.]. Основним джерелом аналізу дослідника став збірник болгарських пісень братів Д. і К. Міладінових, надрукований в Загребі у 1861 р., що складався з 660 болгарських народних пісень.

В. Владимирський-Буданов із особливим почуттям ставиться до народної пісні, що є джерелом народної мудрості і викликає повагу серед населення [12, арк. 6]. Він не погоджується з універсальністю класифікацій усної народної творчості, яка поділяє народну пісню на 4 групи: лірична, богатирська, історична і побутова [12, арк. 13]. На зміст пісень впливають історичні події, які переживає народ. В болгарських піснях спостерігаються героїчні риси через протистояння народу турецькому поневоленню. Студент намагається провести порівняльний аналіз текстів давньоруських епосів, присвячених богатирській тематиці та юнацькими піснями болгар. Незважаючи на героїчний зміст народних творів, в руських піснях головними антагоністами виступають вороги держави, а в болгарських – особисті недруги [12, арк. 15]. Значно більше спільних рис автор знаходить в українських козацьких піснях, де герої демонструють приклади особистого геройства і не

мають нічого спільного із долею народу [12, арк. 15]. Саме слово «юнак» дослідник асоціює з терміном «богатир» [12, арк. 16]. Нажаль, текст роботи обривається написом «Продовження буде». Другої частини даної праці віднайти не вдалось. Аналіз тексту свідчить про значний рівень обізнаності юнака проблемою розвитку усної народної творчості болгар та українців. Автор намагається робити висновки, які нажаль не достатньо підкріплюються аргументами. Порівняльний аналіз змісту пісень зводиться лише до авторських тверджень, навіть не наводяться назви творів на основі яких і робиться розбір. Відсутність посилань на спеціальні історичні праці з досліджуваної теми дещо знецінюють потенціал даної роботи.

Друга частина роботи представляє собою короткий огляд історії Франції починаючи з XVI ст. і нагадує більше якісний конспект, а ніж наукове дослідження. Особливу увагу автор приділив реформаційним процесам на території країни [12, арк. 23-27]. Окремий підрозділ твору присвячений епосі правління короля Людовика XIV, якому вдалося встановити у Франції абсолютизм. Завершується праця інформацією про підписання Вестфальського мирного договору, що зупинив Тридцятирічну війну в Європі.

Слід зазначити, що назва роботи взагалі не відповідає її змісту. В тексті відсутні згадки про німецького історика і літературознавця Г. Гервінуса. Можна зробити припущення, що в архіві збереглися окремі студентські розвідки М. Владимирського-Буданова, об'єднані в єдину справу. Текст твору, який юнак готував для отримання пільг не зберігся. Натомість, ми маємо змогу ознайомитись з іншими роботами історика, одна з яких можливо є конспектом.

В 1868 р. Михайло Флегонтович підготував роботу для отримання ступеня кандидата на тему: «Важська статутна грамота». Готуючи працю, автор намагався зосередити увагу не на аналізі грамоти чи фактичній історії, а соціальних інституціях народу, коли впродовж XVI – XVIII ст. місцеві жителі Важської землі, яка до захоплення даної території Московським князівством

контролювалась Новгородською республікою, добилися від царя Івана IV Грозного права на земельне самоуправління [13, арк. 1]. У вступній частині історик намагається визначитися з традиціями становлення і розвитку системи самоуправління в російській історії. На думку автора, система самоуправління зародилась на досліджуваній території ще за часів Давньоруської держави та запровадженням системи кормління [13, арк. 1 зв.].

Основна частина роботи присвячена топографічним особливостям регіону та історії становлення системи самоуправління, починаючи від общинного і завершуючи волосним [13, арк. 3-15]. Автор акцентує увагу на губних грамотах, що видавались на прохання населення і зобов'язували останніх боротися із злочинністю і розбійництвом на власній території. На основі грамот формували склад і обов'язки губної влади [13, арк. 18-35].

Аналізуючи Важську статутну грамоту, історик наголошує на факті поглинання й адаптації нею змісту статутних намісницьких та губних грамот і закріплення норм, що регулювали фінансові, кримінальні, поліцейські й громадянські права [13, арк. 38-39].

Аналіз джерел дозволив М. Владимірському-Буданову зробити наступні висновки: самоуправління Важської землі розповсюджувалось на всю її територію і стосувалось абсолютно всіх верств населення: залежність регіону від Москви зводилось до виплат податків, а сама система самоуправління має історичне підґрунтя [13, арк. 75]. Основні положення даної роботи певною мірою знайшли продовження в його фундаментальній роботі «Огляд історії російського права» [14].

В 1876 р. на історико-філологічному факультеті розпочав навчання відомий український історик, дослідник Слобожанщини, один із фундаторів НАНУ, ректор Харківського університету Д. Багалій. Найбільший вплив на формування наукових поглядів Дмитра Івановича здійснив професор В. Антонович – видатний історик, засновник власної історіографічної школи

при Університеті Св. Володимира, один із ідеологів українського національно-визвольного руху др. пол. XIX ст. Д. Багалій особисто відзначив у автобіографії, що «на першому місці, щодо впливу його на мене, стоїть Володимир Боніфатійович Антонович» [15, с. 275]. Саме під його керівництвом він напише наукові праці «Історія Льва Диякона, як джерело для Руської історії» та «Історія Сіверської землі до половини XIV ст.» за яку отримає золоту медаль. Ми вже зупинялись на аналізі вказаних робіт [16]. Нам вдалось віднайти один із перших студентських творів Д. Багалія, написаного ще в 1 семестрі I року навчання на тему: «Твір з історії Литовської Русі».

Основна частина роботи присвячена становищу селян Литовської Русі згідно правових норм III Литовського Статуту 1588 р. Автор намагається розібратися з особливостями формування польського шляхетного стану, відзначаючи, що на відміну від західноєвропейського лицарства, польські еліти формувались із рівноправної общини, яка не допускала возвеличення хоча б одного із своїх представників [17, арк. 2 зв.]. Результатом цього стало формування закритої касты із рівними правами, що прагнула підпорядкувати собі всі нижчі стани [17, арк. 3]. Особливо сильно постраждало селянство, яких змусили платити данину панам, обмежили свободу пересування, судові функції також зосередились в руках польської шляхти [17, арк. 3 зв.-4].

Слабку позицію литовсько-руської шляхти автор пояснює відсутністю рівноправності та постійною боротьбою між представниками еліти [17, арк. 5 зв.]. Однак, така ситуація сприяла становленню більш справедливих порядків для селян, які вважали своєю власністю землі, де проживали, а судові процеси впроваджував копний суд, а не феодал особисто [17, арк. 6-6 зв.]. Студент дає характеристику правового статусу різних груп селянства: челяді, данників, слободичів та його змін згідно Литовських Статутів. У висновках дослідник наголошує, що польській владі вдалось перетворити усіх селян на кріпаків [17, арк. 45].

Слід відзначити, що робота написана доступною мовою, висновки автора логічні, підкріплені фактичним матеріалом. Однак, Д. Багалій не зробив жодного посилання на наукові праці фахівців із даної проблеми.

В 1892 р. лави студентів поповнив Є. Тарле, який перевівся на історико-філологічний факультет Університету Св. Володимира з Новоросійського. Професійна кар'єра Євгена Вікторовича складеться успішно, він стане фахівцем із історії Франції та інших країн Західної Європи, дійсним членом Академії наук СРСР. Однак, історик не вдасться уникнути репресій із боку радянської влади: з 1931 до 1932 рр. – перебуватиме у засланні в Алма-Аті (Казахстан); зазнає цькування за роботи «Наполеон» та «Кримська війна».

Наставником юнака в університеті став відомий вчений, фахівець з історії Франції І. Лучицький, який прив'є учню інтерес до французького минулого, а також сприятиме формуванню навичок у обробці джерельної бази. Є. Тарле залишить згадки про свого вчителя, де із захватом відзначатиме повноту та обґрунтованість матеріалу з яким під час лекції професор знайомив слухачів. З особливою теплотою Євген Вікторович відтворює умови проведення семінарських занять, де студенти обговорювали підготовлені реферати на задану тему. Викладач надавав можливість молодому досліднику користуватись особистою бібліотекою та копіями власних рукописних матеріалів. При цьому, під час підготовки роботи, Іван Васильович зводив до мінімуму свою допомогу, змушуючи студента самостійно прийти до правильних висновків. Особливо важливою для учасників семінару була критика написаного реферату. Як наголошує Є. Тарле, «всі ми користувались часто дуже цінними критичними і методичними вказівками І.В., але ніхто з нас не міг би ніколи пожалітися на будь-яку спробу здійснити тиск, спробувати обмежити нашу самостійність, передбачити наші висновки» [18, с. 306-309].

Саме під керівництвом І. Лучицького Євген Вікторович написав роботу «Стан селян в Угорщині в XV і XVI ст.», оцінену науковим керівником «вельми задовільно». Даний твір зберігається в 16 фондї Державного архіву м. Києва.

У вступній частині студент визначає загальні процеси, що охопили країни Європи на межі XV і XVI ст., коли монархічна влада намагалась встановити абсолютний контроль над країною та подолати самостійність феодалів, а ті в свою чергу закріпачити селян [19, арк. 1-2].

Основна частина присвячена історичному огляду процесів закріпачення селянства на території Угорщини. Дослідник охоплює період правління короля Стефана Святого (970\975 – 1038), коли під впливом християнської моралі феодали почали звільняти рабів. Однак, селяни вимушені платити данину, проте, їх не можна вважати в повній мірі кріпаками. В цей час ще не виникла потреба у великій кількості робочих рук. На полях роботи є примітка наукового керівника, який не повністю згодний з позицією студента і зазначає, що сам закон захищав свободу землеробів від спроб панів розпочати активний процес закріпачення [19, арк. 7 зв.]. Подібна картина спостерігається в Угорщині і за часів правління нащадка Стефана – Андріша III.

Автор звернув увагу і на становище русинського населення, яке проживало в Угорському королівстві. Представники цього етносу не мали зобов'язань щодо виконання панщини, і намагались поповнювати контингент тілоохоронців монарха [19, арк. 10]. Згодом, в період дворцевих переворотів, суспільне становище русинів змінилось не на їх користь, коли до лав королівської стражі приймали людей виключно угорського походження [19, арк. 11-13].

Аналіз змісту роботи дозволяє припустити, що це одна з перших спроб Є. Тарле займатись науковою роботою. Адже в тексті досить часто зустрічаються правки наукового керівника, які вказують не лише на помилкові

судження автора, а і на стилістичні огріхи. Робота більше нагадує якісний конспект, а ніж наукове дослідження. В подальшому історик повернувся до проблеми становища селян в Угорщині, написав і опублікував у 1896 р. в періодичному виданні «Російська думка» наукову статтю «Селяни в Угорщині до реформи Йосипа II» [20].

У фондах архіву зберігається ще одна студентська робота Є. Тарле, а точніше її частина, без назви. На перший погляд здається, що вона є частиною попереднього твору, але значно вищий науковий рівень, відсутність зауважень та виправлень наукового керівника, посилення на праці дослідників дає змогу сприймати її як окремий твір. Вагома увага в роботі приділена становищу селянства Угорщини за часів правління австрійських монархів Марії-Терезії та Йосипа II. Ці правителі ставили за мету зламати супротив угорської шляхти та амальгамувати її з австрійською [21, арк. 3]. Реформи імператриці Марії-Терезії студент розцінює як спробу збудувати нові відносини між шляхтою та селянством, а також реалізації гуманістичних ідей жінки [21, арк. 6]. Однак, позитивних наслідків реформ правительки, які б справді змінили на краще становище селян, автор не помітив через страх Марії-Терезії втратити прихильність шляхти [21, арк. 9]. Студент детально описує всі заходи реформи імператриці, що стосуються соціально-економічних прав угорського селянства.

Євген Вікторович навчаючись на старших курсах зацікавився історією Італії. За пропозицією І. Лучицького, юнак взяв участь у конкурсі наукових творів студентів історико-філологічного факультету і в 1896 р. виборов золоту медаль за працю «П'єтро Помпонацці і скептичний рух в Італії на початку XVI ст.». Метою дослідження стало визначення ролі в розвитку заперечливих, скептичних ідей Західної Європи вчення італійського філософа-схоласта П. Помпонацці та їх вплив на подальшу суспільну думку періоду ренесансного реалізму. На думку наукового керівника, складність завдання, яке поставив

перед собою студент, полягає у відсутності спеціальних робіт, які б системно розглянули ідеї мислителя, особливо його останні трактати [22, с. 48].

Робота складається з 5 розділів. В першій частині автор надає характеристику творів італійських гуманістів Дж. Бокаччо, Л. Пульчи, вчення андалуського філософа Аверроеса, які і підготували підґрунтя для розвитку свідомої скептичної думки [22, с. 48-49].

Наступні три розділи роботи присвячені безпосередньо життєвому шляху та змісту трактатів П. Помпонацці. Рецензент задоволений рівнем аналізу джерельної бази роботи. Єдиним недоліком цих розділів є недостатня увага дослідника астрологічному вченню італійця [22, с. 50].

Заключна частина роботи присвячена визначенню ролі в історії філософської думки вчення П. Помпонацці та їх впливу на ідеї Дж. Бруно і Дж. Ваніні. Науковий керівник у рецензії підкреслив вміння автора чітко визначатися із завданнями дослідження та добросовісно вивчати джерельну базу. Зазначив, що робота написана на правильній мові і не містить незрозумілих гіпотез та тверджень [22, с. 51]. Високий науковий рівень даного дослідження дозволили Івану Васильовичу залишити колишнього студента в університеті для підготовки до вченого звання.

В цьому ж році Є. Тарле вдалось опублікувати в журналі «Нове слово» статтю «Бегіни і бегарди», що представляє собою реферат праці англійського історика Е. Робінсона «The end of the middle ages» з історії релігійних союзів XIII ст. Основна увага приділяється т. зв. бегінам, жінкам, котрі втратили чоловіків під час христових походів і отримали шанс на проживання в общині Льежа, організованої священником Ламбертом. Згодом рух бегін охопив територію Франції, Нідерландів та Німеччини [23, с. 34-35]. В подальшому виникає рух бегардів – чоловіків, представників нижчих верств населення, які організовували власні общини, що дотримувались суворого чернечого устрою. Саме бегіни-мандрівниці сприяли поширенню єретичних поглядів на теренах

Західної Європи. З метою ліквідації бегінського руху католицька церква сприяє утворенню нових чернечих орденів, які отримують прихильність у населення. Євген Вікторович критикує необґрунтованість думки англійського історика щодо постаті Мехтильди Магдебурзької, якій вдалося підняти авторитет бегін [23, с. 39-40]. Також, дослідник відмічає слабкі сторони у висвітленні історичної епохи, коли жили бегіни. Цей недолік не дає можливості читачеві зрозуміти особливості рухів бегін в XIII ст. [23, с. 49-50]. Євген Вікторович неодноразово друкуватиме огляди та рецензії на праці сучасних йому науковців, а саме: Б. Чичерина, Є. Карповича, Дж. Оуена, Г. Сеайля, Ж. Губера, Л. Гейгера тощо.

В 1903 р. студентом медичного факультету Університету Св. Володимира стає І. Огієнко – видатний український громадський і церковний діяч, мовознавець, літературознавець, історик церкви. Захоплені лекції викладачів історико-філологічного факультету А. Лободи, В. Перетца, П. Флоринського, С. Голубєва сприяли появі рішення у юнака щодо здобуття історико-літературного фаху. В цей час він стає активним учасником семінару російської філології, організованого професором В. Перетцом, що згодом трансформувався в семінарії російської філології. Активно перекладає на українську мову статті вчителя.

В студентські роки Іван Іванович активно друкується в газетних виданнях «Громадська думка» і «Рада». В Державному архіві м. Києва зберігається студентська робота І. Огієнка на тему: «Найближчі попередники Пушкіна – К. Батюшков і В. Жуковський» [24]. Перша частина твору представляє собою конспект роботи Л. Майкова «Батюшков, його життя і твори», виданої в 1896 р. В другій частині «Твори К. Батюшкова» автор згадує про трьохтомне видання 1885 р. та надає коротку довідку про російського драматурга та поета початку XIX ст. В. Озерова [24, арк. 12-12 зв.]. Третя частина представляє собою конспект праці академіка О. Веселовського «В. А.

Жуковський. Поезія почуттів і «сердечного уявлення» (1904 р.). Останній розділ є тезовим викладом статті П. Морозова «Пушкін і Батюшков». Студент намагався зробити огляд сучасної йому літератури, що аналізує творчий доробок поетів К. Батюшкова та В. Жуковського. Нажаль, робота позбавлена будь-яких висновків.

Вагомою роботою І. Огієнка вважається його дипломна праця «Ключ розуміння Іоаникія Галятовського», оцінена науковим керівником «вельми задовільно». Твір присвячений діяльності українського церковного письменника і просвітника, ректора Києво-Могилянської колегії І. Галятовського. Автор надає аналіз 32 казаній (проповідей), виголошених українською мовою. Він доводить, що впродовж XVI – XVIII ст. проповіді на території України виголошувались українською мовою. Нажаль, нам не вдалось віднайти рукопис даної роботи.

В подальшому вчений неодноразово повертатиметься до даної проблематики. Впродовж 1912 – 1914 рр. світ побачать декілька розвідок Івана Івановича, присвячені І. Галятовському [25; 26; 27; 28].

Проукраїнські погляди молодого вченого не дозволили йому впродовж двох років залишитись стипендіатом при кафедрі історії мови і літератури. І. Огієнко змушений зайнятись викладацькою діяльністю в Київській середній комерційній школі. Завдяки допомозі В. Перетца Івану Івановичу призначили стипендію в розмірі 100 крб. Це дало йому змогу зосередитись на науковій роботі й успішно скласти магістерські іспити і зайняти посаду приват-доцента з російської мови та словесності Університету Св. Володимира.

Висновки. Отже, аналіз студентських робіт М. Владимирського-Буданова, Д. Багалія, Є. Тарле, І. Огієнка доводить, що переважна більшість творів написана на належному науковому рівні, що свідчить про високий рівень фахової підготовки студентів в Університеті Св. Володимира в другій половині XIX – початку XX ст. Тим паче, в цей час науково-педагогічний

склад факультету поповнився талановитими викладачами В. Антоновичем, І. Лучицьким, В. Перетцем. Саме під керівництвом вищезазначених істориків будуть написані найкращі праці молодих дослідників. Нажаль, деякі роботи Є. Тарле та І. Огієнка носять описовий і компілятивний характер. Можна припустити, що ці твори написані в перші роки навчання в закладі. Не втратили своєї актуальності кандидатські праці М. Владимирського-Буданова та Є. Тарле.

Перспективою подальших досліджень є порівняння студентських робіт представників різних «професорських шкіл» в Університеті Св. Володимира для виявлення відмінностей у методологічній підготовці майбутніх істориків.

Список використаних джерел:

1. Шемета Ю.М. Науково-освітня діяльність М.Ф. Владимирського-Буданова: автореферат дис. ...к.і.н.: 07.00.06 Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – К., 2004. – 19 с.
2. Деркачова Н.О. Правові дослідження в працях М.Ф. Владимирського-Буданова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. – 2016. – Вип. 31. – С. 23–28.
3. Деркачова Н.О. Михайло Флегантович Владимирський-Буданов – як один із засновників Київської історико-юридичної школи // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Право. – 2018. – Вип. 33. – С. 22–25.
4. Пасічник Л. Життєвий та професійний шлях Д.І. Багалія // Дидаскал. – 2015. – № 15. – С. 176–180.
5. Мяскова. Т. Є. Бібліотечна діяльність Дмитра Івановича Багалія та історична доля його особової бібліотеки // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2018. – Вип. 22. – С. 192–209.

6. Шумілова А. Відображення наукового доробку Дмитра Івановича Багалія у бібліографічних покажчиках // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2022. – Вип. 66. – С. 363–380.

DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.66.363>

7. Рева Л.Г. Іван Іванович Огієнко, його роль в українській культурі \ Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Філологічна. – 2018. – Вип. 15. – С. 326–332

8. Тюрменко І. Іван Огієнко – митрополит Іларіон \ Український історичний журнал. – 1995. – № 2. – С. 79–92.

9. Пилипенко Л.В., Рященко Д.С. Освітнянська та наукова діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона) \ Історичні науки. – 2011. – Вип. 8. – С. 360–369.

10. Владимирский-Буданов М.Ф. История императорского университета Св. Владимира: в 2 т. – К., 1884-1885. – 674 с.

11. Ворончук І. «Учений Божьей милостью» Михайло Флегонтович Владимирський-Буданов \ Українознавство. – 2017. – № 1-2. – С. 75-88.

12. Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 471. – Спр. 81. – 39 арк.

13. Державний архів міста Києва. – Ф.16. – Оп. 471. – Спр. 82. – 92 арк.

14. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. – К.-СПб., 1900. – 681 с.

15. Багалій Д. Із автобіографії \ З іменем Святого Володимира У 2 кн. \ Упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський. – К.: Заповіт, 1994. – Кн. 1. – 398 с.

16. Соколова Н. Невідомі студентські роботи видатних випускників історико-філософського факультету Університету Св. Володимира в другій половині XIX ст. \ Часопис української історії. – 2023. – Вип. 48. – С. 49–57.
DOI: <https://doi.org/10.17721/2522-4611.2023.48.6>

17. Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 473. – Спр. 210. – 45 арк.

18. Тарле Е. И.В. Лучицкий как университетский преподаватель \ 3 іменем Святого Володимира У 2 кн. \ Упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський. – К.: Заповіт, 1994. – Кн. 1. –398 с.
19. Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 471. – Спр. 504. –16 арк.
20. Тарле Е. Крестьяне в Венгрии до реформы Иосифа II \ Русская мысль. – 1896. – Кн. 7. – С. 18–36.
21. Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 471. – Спр. 502. –16 арк.
22. Рецензии на сочинения, написанные в 1896 г. Студентами Университета св. Владимира для соискания медалей \ Университетские известия. – 1897. – № 7. – С. 47–91.
23. Бегины и бегарды (реф. кн.: Robinson A. M. The end of the middle ages. Essays and questions in history. London, 1889). \ Новое слово. – 1896. – № 4, [январь]. – С. 31–50.
24. Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 471. – Спр. 361. – 26 арк.
25. Огиенко И. Проповеди Иоанникия Галятовского, южно-русского проповедника XVII века. – Х., 1913. – 32 с.
26. Огиенко И.И. Научные знания в Ключе разумения Иоанникия Галятовского, южно-русского проповедника XVII века. – б.м. – 32 с.
27. Огиенко И.И. Отголоски современности и местные черты в «Ключе Разумения» Иоанникия Галятовского, южно-русского проповедника XVII века. – Варшава, 1914. – 12 с.
28. Огиенко И.И. Отражение в литературе «неба нового» разумения Иоанникия Галятовского, южно-русского проповедника XVII века. – Воронеж, 1912. – 26 с.